

**Kustavin, Taivassalon
ja Vehmaan
varhaiskasvatussuunnitelma**

Nimi	Kustavin, Taivassalon ja Vehmaan varhaiskasvatussuunnitelma
Kunta	Taivassalo Kustavi Vehmaa
Hyväksymispäivämäärä	12.6.2024
Pdf luotu	18.5.2026

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.	2
1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu.	2
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	3
1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	5
1.4.1. Kustavin varhaiskasvatus.	6
1.4.2. Taivassalon varhaiskasvatus.	7
1.4.3. Vehmaan varhaiskasvatus.	8
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	10
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	10
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	13
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	14
2.4. Arvoperusta.	15
2.5. Oppimiskäsitys.	16
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	16
2.7. Laaja-alainen osaaminen.	17
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	18
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	18
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	18
2.7.4. Monilukutaito (004).	19
2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005).	19
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	19
2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	20
2.8.1. Kustavin varhaiskasvatus.	20
2.8.2. Vehmaan varhaiskasvatus.	22
2.8.3. Taivassalon varhaiskasvatus.	23
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	28
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	29
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	29
3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	29
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	30
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	30
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	30
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	31

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	32
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	32
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa.	33
3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	33
3.4.1. Kustavin varhaiskasvatus.	34
3.4.2. Taivassalon varhaiskasvatus.	36
3.4.3. Vehmaan varhaiskasvatus.	36
3.4.4. Kiusaamisen ehkäisy.	37
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	40
4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	40
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	41
4.3. Monipuoliset työtavat.	41
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	42
4.5. Oppimisen alueet.	43
4.5.1. Kielten rikas maailma (001).	43
4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002).	44
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	46
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	47
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	48
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	49
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	50
4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	51
5. Lapsen tuki.	55
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.	57
5.2. Yhteistyö tuen aikana.	58
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	58
5.2.2. Monialainen yhteistyö.	58
5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö.	59
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	60
5.3.1. Yleinen tuki.	60
5.3.2. Tehostettu tuki.	61
5.3.3. Erityinen tuki.	61
5.3.4. Tuen muodot.	61
5.4. Lapsen tuen arviointi.	62
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	63
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	64
5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	65

5.7.1. Lapsen tuki Vehmaan varhaiskasvatuksessa.	67
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	70
6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	70
7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	71
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	71
7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	72
7.2.1. Kustavin varhaiskasvatus.	72
7.2.2. Taivassalon varhaiskasvatus.	74
7.2.3. Vehmaan varhaiskasvatus.	75

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatus tehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä⁵.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

5 Varhaiskasvatuslaki 21 ja 23 §

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁷.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä⁸ kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasiakirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatusta suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman⁹.

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹⁰
- kotoutumissuunnitelma¹¹
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹²

6 Varhaiskasvatuslaki 2 §

7 Varhaiskasvatuslaki 21 §

8 Varhaiskasvatuslaki 1 §

9 HE 111/2024 vp

10 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

11 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

12 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

- mahdollinen kestävä kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti.

Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja otettava huomioon¹³ varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus¹⁴. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä¹⁵ annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁷ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁸ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁹. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu²⁰ ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa²¹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²².

13 Varhaiskasvatuslaki 20 §

14 Varhaiskasvatuslaki 8 §

15 HE 40/2018

16 Varhaiskasvatuslaki 24 §

17 Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

18 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

19 Varhaiskasvatuslaki 23 §

20 Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

21 Varhaiskasvatuslaki 23 §

22 HE 148/2021, s. 34

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin²⁴ osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja²⁵ osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²⁷. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁸. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁹. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti³⁰. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkehoitosuunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset
- suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat

23 Varhaiskasvatuslaki 23 §

24 Varhaiskasvatuslaki 23 §

25 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

26 Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

27 Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 8 §

28 Varhaiskasvatuslaki 41 §

29 Varhaiskasvatuslaki 23 §

30 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä³¹. Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä³² oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä³³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Järjestäjä tarkentaa paikallisen suunnittelun avulla lain velvoittamista sekä tässä asiakirjassa määrättävistä asioista, sopii tarvittavien tahojen kanssa yhteisistä toimintatavoista ja konkretisoi varhaiskasvatuksen toteuttamista, arviointia ja kehittämistä toimipaikoissa. Paikallisen suunnittelun avulla järjestäjä huolehtii tavoitteellisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edellytyksistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa ja lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa tarkennetaan. Paikallisesti määritellään, mitkä asiat vaativat järjestäjän osalta myös päätöksen tekemistä.

Paikallista suunnittelua tehdessä varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräystä toteutetaan. Paikallisesti tarkennetaan

- miten paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus sekä tarvittaessa muilla kielillä annettava varhaiskasvatus
- millaista paikallisen suunnittelun rakennetta käytetään. Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, voi sen tehdä kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat paikalliset suunnitelmat otetaan huomioon
- miten varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on edellytykset osallistua paikalliseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen
- miten lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin toimipaikassa
- miten lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä selvitetään ja otetaan huomioon lapsen mielipide ja toivomukset
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin

31 Varhaiskasvatustilain 40 §

32 Varhaiskasvatustilain 41 §

33 Varhaiskasvatustilain 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Järjestäjä määrittelee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä tämän perusteasiakirjan mukaisesti. Lisäksi tarkennetaan, miten huoltajille annetaan mahdollisuus valmistautua keskusteluun hyvissä ajoin sekä miten lapsen näkemykset otetaan huomioon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa
- miten yhteistyö toteutetaan esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät käytännöt
- varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- miten paikallisesta suunnittelusta viestitään.

Kustavin, Taivassalon ja Vehmaan varhaiskasvatussuunnitelma (VASU) laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. VASU laaditaan kuntien välisenä yhteistyönä ja näin varmistetaan tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten varhaiskasvatuspalveluiden laatu kaikissa kolmessa kunnassa.

Työtä johtaa kuntien varhaiskasvatuksen henkilöstöstä koottu ryhmä, joka työstää, arvioi ja kehittää varhaiskasvatussuunnitelmaa. Ryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa. Kokoonkutsujana toimii Taivassalon varhaiskasvatuksen edustaja.

Kaikki kunnat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön omia käytäntöjä pohtimalla ja kehittämällä sekä huomioimalla oman kunnan erityispiirteet. Yksiköissä varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan jatkuvasti arjen tilanteissa sekä kootusti kerran lukuvuodessa koko henkilöstön yhteistyönä.

Huoltajilta kerätään palautetta jatkuvassa vuorovaikutuksessa (esim. VASU-keskusteluissa, vanhempainilloissa ja päivittäisissä tapaamisissa) sekä vuosittain toteutettavan asiakastytytyväisyyskyselyn avulla.

Lapset osallistuvat huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, kehittämiseen ja arviointiin erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla. Jatkuvaa arviointia tehdään lapsia havainnoimalla ja keskustelemalla heidän kanssaan arjen toiminnassa ja leikeissä.

VASU-työryhmässä on ollut edustus myös esiopetuksesta ja opetustoimesta. Yhteistyötä Varhan kanssa on tehty mm. erilaisin keskusteluin.

Kustavissa, Taivassalossa ja Vehmaalla ei toteuteta vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatuspalvelua. Kaksikielistä varhaiskasvatusta (ruotsin tai saamen kielellä) annetaan tarpeen mukaan ja se suunnitellaan aina tapauskohtaisesti.

1.4.1. Kustavin varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Kustavissa varhaiskasvatusta järjestetään Suotorpan päiväkodissa, joten kolmen kunnan yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma on sekä seutukunnallinen että toimipaikkakohtainen.

Kustavin paikallisista konkreettisista toimintatavoista, suunnitelman laatimisesta, kehittämisestä ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen johtaja sekä henkilöstöstä koottu työryhmä. Kustavin suunnitelmassa korostetaan saaristolaisuutta ja sen erityispiirteitä; lähiympäristön monimuotoisuus, paikalliset juhlat, tavat ja tarinat.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan myös huoltajilta ja lapsilta saadut palautteet, havainnot ja kehittämisideat. Lisäksi yhteistyötä tehdään mm. esiopetuksen, perusopetuksen,

liikunta- ja kulttuuritoimen ja Varhan kanssa (Monark-työryhmä, Teams-tapaamiset, lääkehoitosuunnitelma, neuvolayhteistyö).

Kustavin sivistyslautakunta hyväksyy oman kunnan osalta yhteisen varhaiskasvatussuunnitelman ja siitä tiedotetaan huoltajia vanhempainillassa sekä sähköisesti Daisyn kautta ja se on luettavissa Kustavin www-sivuilla.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon:

- Kustavin esiopetuksen opetussuunnitelma
- Kustavin ja Taivassalon perusopetuksen opetussuunnitelma
- Kriisisuunnitelma
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma
- Lääkehoitosuunnitelma

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelmaa täydennetään vuosittain laadittavalla ryhmävasulla, johon konkretisoidaan tiimin yhteiset pedagogiset toimintaperiaatteet ja käytännöt, tavoitteet ja arvot sekä lasten vasuista nousseet pedagogisen toiminnan tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Ryhmävasussa huomioidaan oman lapsiryhmän lasten ja vanhempien toiveet ja tarpeet. Sen laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä ryhmän henkilöstön kanssa. Ryhmävasu on muuntuva asiakirja, jonka toteutumista ja sisältöä tulee arvioida ja muokata, kun lapsiryhmän tarpeet muuttuvat.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Jokaiselle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma suojattuun Daisyn sähköiseen järjestelmään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä ryhmän henkilöstön kanssa sekä tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat (veo, varhaiskasvatuksen sosionomi) tai muut tarvittavat tahot. Tarvittaessa liitteeksi lisätään lapsen lääkehoitosuunnitelma.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma käydään läpi yhdessä huoltajien kanssa vasukeskustelussa. Ennen vasukeskustelua sekä huoltajat että ryhmän henkilöstö ovat täyttäneet suunnitelmaan valmistavat havainnot lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Huoltajat täyttävät myös lapsen mielipiteet ja toiveet suunnitelmaan. Vasukeskustelun aikana suunnitelmaa täydennetään huoltajien kanssa käytävän yhteisen keskustelun pohjalta. Kirjattavia asioita ovat mm. lapsen mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet, pedagogiselle toiminnalle asetettavat tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi, yhteistyö ja vastuut, lapsen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät asiat sekä mahdollinen tuen tarve.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on arvioitava ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.

Salassapito ja tiedonsiirto

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja, jonka siirrosta toiseen varhaiskasvatuspaikkaan tai esiopetukseen vastaa varhaiskasvatuksen johtaja ja siirtoon tarvitaan aina huoltajien kirjallinen lupa. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen ja mahdollisen tuen tarpeen kannalta vain välttämättömät tiedot siirretään. Varhaiskasvatushenkilöstö on lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatuihin ja kasvatustilaisuuksissa käytyä asioista vaihtoehtoinen.

1.4.2. Taivassalon varhaiskasvatus

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman käytänteet

- Lapsen vasu avataan syksyllä sähköiseen järjestelmään.

- Lapsen ryhmän henkilöstö täyttää lapsen vasu-keskustelun valmistavat havainnot järjestelmään varhaiskasvatuksen opettajan johdolla.
- Ryhmän henkilöstö käyttää tarpeen mukaan myös VEO:a tai muita asiantuntijoita tukena lapsen vasu:n laadinnassa.
- Huoltajat täyttävät ennen keskustelua oman osionsa havainnoista järjestelmään
- Lapsen omille mielipiteille ja toiveille on oma osionsa, jonka huoltajat täyttävät yhdessä lapsen kanssa.
- Vasu-keskustelut pidetään pääosin kerran vuodessa syksyisin. Kesken toimintakautta aloittaneiden keskustelut pidetään muutaman kuukauden kuluttua aloittamisesta.
- Tarvittaessa vasu-keskusteluja käydään useammin, joko varhaiskasvatuksen opettajan tai huoltajan toivomuksesta.
- Varhaiskasvatuksen opettaja kutsuu huoltajat keskusteluun. Lapsen osallistumisesta vasu-keskusteluun sovitaan erikseen varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.
- Keskustelun sisältö
 - Lapsen mahdollisen aiemman vasu:n tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi.
 - Keskustelu henkilöstön ja huoltajien valmistavista havainnoista, sekä lapsen toiveista ja mielipiteistä.
 - Pedagogisen toiminnan tavoitteiden asettaminen ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi.
 - Mahdollisen tuen tarpeen arviointi ja kirjaaminen
 - Muut huomioitavat asiat

Salassapito

- Varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt.
 - Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään suojattuun Daisy-järjestelmään. Huoltajilla, lapsen ryhmän henkilöstöllä, varhaiskasvatuksen erityisopettajalla, varhaiskasvatuksen johtajalla ja vt. johtajalla on oikeus tarkastella ja täydentää lapsen vasua.
 - Kts. Taivassalon monialainen yhteistyö. (3.4.2)
 - Lapsen siirtyessä toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen varhaiskasvatuslain 41§ mukaan.

Tukeen liittyvien hallintopäätösten laatimisen prosessi

- Prosessi on kuvattu tarkemmin luvun 5.7 kaaviossa

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon:

- Kustavin ja Taivassalon esiopetuksen opetussuunnitelma
- Kustavin ja Taivassalon perusopetuksen opetussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelma julkaistaan kunnan www-sivuilla.

1.4.3. Vehmaan varhaiskasvatus

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta

Lapselle laaditaan oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa. Jokaisen toimintakauden alussa tehdään lapselle uusi varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön, huoltajien, lapsen sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tarvittaessa lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa suunnitelman päivittämisestä, ajantasaisuudesta sekä arvioinnista yhdessä muun henkilöstön kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja ylläpidetään suojatussa Daisy-järjestelmässä.

Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma käydään läpi yhdessä huoltajien kanssa vasukeskustelussa. Vasukeskustelua varten sekä huoltajat että ryhmän henkilöstö täyttävät suunnitelmaan valmistavat havainnot lapsesta. Huoltajat täyttävät lisäksi myös lapsen mielipiteet ja toiveet suunnitelmaan. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja tai perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja sekä varhaiskasvatuksen johtaja kutsuu lapsen huoltajan vasukeskusteluun pääsääntöisesti 1–2 kuukauden kuluttua hoidon aloittamisesta. Vasukeskustelut käydään lisäksi jokaisen toimintakauden alussa lapsen huoltajien kanssa. Jokaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arvioidaan vähintään kerran vuodessa. Arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Arviointikeskusteluja käydään tarvittaessa tai huoltajien niin halutessa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä³⁴ sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen³⁷ koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁸.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁹. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia⁴⁰ ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta⁴¹ vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomattessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁴². Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet⁴³ perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös

34 Varhaiskasvatustilain 3 §

35 Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

36 Varhaiskasvatustilain 1 §

37 Varhaiskasvatustilain 12 §

38 Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

39 Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

40 Varhaiskasvatustilain 50, 52 ja 53 §

41 Varhaiskasvatustilain 50 ja 52 §

42 Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

43 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

hallintolakia⁴⁴ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁴⁵. Suomen perustuslain⁴⁶ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴⁷, tasa-arvolaki⁴⁸, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁵⁰, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁵¹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁵² sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁵³.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁵⁴, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁵⁵. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen⁵⁶ kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁵⁷, sosiaalihuoltolakia⁵⁸, vammaispalvelulakia⁵⁹, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁶⁰ ja terveydenhuoltolakia⁶¹ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁶² mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvu, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;

44 Hallintolaki (434/2003)

45 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

46 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

47 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

48 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

49 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

50 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

51 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

52 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

53 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

54 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

55 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

56 Varhaiskasvatuslaki 7 §

57 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

58 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

59 Vammaispalvelulaki (675/2023)

60 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

61 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

62 Varhaiskasvatuslaki 3 §

6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille⁶³ varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan⁶⁴ varhaiskasvatuspaikkaa. Huoltajalle on annettava mahdollisuus⁶⁵ osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁶⁶. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁶⁷. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁶⁸. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁶⁹. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁷⁰. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁷¹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁷² suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä⁷³ opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta

63 Varhaiskasvatuslaki 16 §

64 Varhaiskasvatuslaki 17 §

65 Varhaiskasvatuslaki 20 §

66 Varhaiskasvatuslaki 7 §

67 Varhaiskasvatuslaki 10 §

68 Varhaiskasvatuslaki 11 §

69 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

70 Varhaiskasvatuslaki 25 §

71 Varhaiskasvatuslaki 75 §

72 Varhaiskasvatuslaki 10 §

73 Varhaiskasvatuslaki 7 §

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua⁸⁴ muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁸⁵.

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatustavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁸⁶.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁸⁷.

84 Varhaiskasvatustalaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

85 Varhaiskasvatustalaki 13 §

86 Varhaiskasvatustalaki 3 § 1 momentti 5 kohta

87 Esimerkiksi varhaiskasvatustalaki 40–42 §

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁸⁸, varhaiskasvatustilain⁸⁹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia⁹⁰ koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea⁹¹ varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus⁹² saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁹³. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

88 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

89 Varhaiskasvatustilain 20 §

90 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

91 Varhaiskasvatustilain 15 a §

92 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

93 Varhaiskasvatustilain 3 § 1 momentti 6 kohta

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatusta luodaan perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatukseen kuuluvien lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁹⁴.

Varhaiskasvatusta toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatusta, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

94 Varhaiskasvatustalouden laki 2 ja 23 §

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelulle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten

lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

2.7.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005)

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa omaaloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Suunniteltaessa varhaiskasvatusta paikallisesti keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet (luvut 2.1–2.3 ja 2.6) merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa. Lisäksi paikallisesti keskustellaan miten arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5) ja laaja-alainen osaaminen (luku 2.7) huomioidaan paikallisessa suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Paikallisesti tarkennetaan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta
- miten neuvontaa ja ohjausta tarjotaan huoltajille heidän käytettävissään olevista varhaiskasvatuspalveluista
- periaatteet, joilla lapsiryhmät muodostetaan
- siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

Tämän luvun sisältöjä ja tavoitteita syvennetään seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.8.1. Kustavin varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen järjestäminen

Kustavin varhaiskasvatus ja esiopetus järjestetään sivistystoimen alaisuudessa Suotorpan päiväkodissa. Päiväkodissa toimii kolme lapsiryhmää eri ikäisille lapsille;

- Hillat 0-3-vuotiaat
- Karpalot 3-5-vuotiaat
- Eskarit

Lapsiryhmät muodostetaan huomioiden lasten ikä ja kehitystaso, tuen tarpeet sekä inklusion periaatteet.

Päiväkodin moniammatillisessa työyhteisössä työskentelee varhaiskasvatuksen johtaja, opettaja, sosionomi, lastenhoitaja, avustaja ja yhdistelmätyöntekijä sekä osa-aikainen erityisopettaja.

Huoltajat saavat ohjeita, neuvontaa ja tietoja Kustavin varhaiskasvatuksesta, sen palveluista ja varhaiskasvatukseen hakemisesta kunnan nettisivuilta tai ottamalla yhteyttä Kustavin varhaiskasvatuksen johtajaan. Varhaiskasvatuksessa oleville perheille tiedotus ja yhteydenpito tapahtuu Daisy-järjestelmän kautta.

Pedagogista toimintaa suunniteltaessa huomioidaan vuorovaikutus, ryhmädynamiikka ja pedagogiset perusteet. Turvallisessa kasvuympäristössä lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi, tervetulleeksi ja huomioituksi. Lasten kanssa harjoitellaan tunteiden ilmaisua ja itsesäätelyä, pettymysten ja ristiriitatilanteiden käsittelyä sekä korostetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Oppimisympäristö sekä sisällä että ulkona houkuttelee lasta oppimaan ja tutkimaan ja se on joustavasti muunneltavissa lapsiryhmän tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti. Lapsella on oltava mahdollisuus myös rauhoittumiseen.

Varhaiskasvatuksen aloitus ja siirtymäkäytännöt

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen käydään alkukeskustelu, johon osallistuvat lapsen huoltaja/huoltajat ja ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Alkukeskustelussa käydään läpi varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyviä käytäntöjä sekä sovitaan tutustumiskäynneistä. Lapsen

siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta toiseen, mukana siirtyy varhaiskasvatuksen kannalta välttämätön tieto lapsesta.

Arvoperusta

Suotorpan päiväkodin arvot on laadittu yhdessä perheiden, lasten ja työntekijöiden kanssa. Tärkeimpiä arvoja ovat lämminhenkisyys, avoimuus, oikeudenmukaisuus ja saaristolaisuus. Keskeisenä ajatuksena on nähdä lapsi osallisena ja aktiivisena oman elämänsä toimijana.

Lämminhenkisyys

Jokaisella lapsella on oikeus sensitiiviseen ja lämminhenkiseen kasvatushenkilöön, joka kohtaa lapsen yksilöllisesti, arvostaa lasta ja auttaa häntä oppimaan omista lähtökodista käsin. Lapsella on oikeus tuntea olevansa ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on.

Avoimuus

Kasvatushenkilöstön ja huoltajien avoin yhteistyö auttaa turvaamaan lapsen hyvinvoinnin. Henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaiisiin perheisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukainen kohtelu ja kannustava palaute ovat osa hyvää varhaiskasvatusta. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja, yrittää ja erehtyä sekä opetella uusia asioita turvallisessa kasvuympäristössä.

Saaristolaisuus

Tutustuminen omiin juuriinsa sekä omaan lähiyhteisöön, sen tapoihin ja perinteisiin tukee lapsen kulttuurista osaamista, vuorovaikutustaitojen sekä yhteisöllisyyden tunteen kehittymistä. Kokemus yhteenkuuluvuudesta luonnon kanssa tukee lapsen halua ottaa vastuuta ja suojella ympärillä olevaa luontoa.

Oppimiskäsitys

Kustavin varhaiskasvatus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, kasvattajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Lapset oppivat leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa yhteistyössä muiden kanssa. Lähtökohtana on, että jokainen arjen tilanne on oppimisen hetki.

Leikille tulee antaa riittävästi aikaa, sillä lapset oppivat monia uusia taitoja ja omaksuvat uutta tietoa leikin kautta. Leikkiin tulee tarjota riittävästi aikaa, ikätason mukaiset monipuoliset leikkivälineet ja leikkiin houkutteleva ympäristö. Kasvattajan mukana ololla vahvistetaan ja rikastutetaan leikkitaitoja ja kannustetaan lasta pitkäkestoiseen leikkiin ikätason mukaisesti.

Laaja-alainen osaaminen

Ajattelu ja oppiminen

Erilaiset sadut ja tarinat, lattiatarinat, sadutukset, lorutellut ja riittelyt kehittävät lapsen muistia ja mielikuvitusta, edistävät ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja sekä kartuttavat sana- ja käsitevarastoa. Innostava, rohkaiseva ja kannustava henkilöstö houkuttelee lapsia tarinoiden äärelle ja mahdollistaa samalla lapsen innostumisen ja kokemisen ilon.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Varhaiskasvatuksessa lapsi pääsee harjoittelemaan vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti. Lapsia kannustetaan ilmaisemaan itseään eri keinoin sekä tutustumaan erilaisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan ystävällisesti ja hyvien tapojen mukaisesti.

Lasten kanssa tutustutaan omiin juuriin sekä Kustavin paikalliseen historiaan, kulttuuriin ja erityisosaamiseen. Ajankohtaisia tapahtumia käsitellään lapsen kielellä ja lapsen kokemusmaailmaan liittäen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman kulttuurin perinteiden ja kulttuurisia tapojen lisäksi muiden perheiden perinteitä ja tapoja.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja, kuten huolehtimaan itsestä, omista tavaroista, kavereista ja yhteisestä ympäristöstä. Lapsille opetetaan turva- ja tunnetaitoja sekä käyttäytymisen säätelyä. Levon, liikkumisen ja ravinnon merkitystä korostetaan terveyttä ja yleistä hyvinvointia luovina tekijöinä. Lapsia kannustetaan monipuoliseen, iloa ja hyvää oloa tuottavaan sekä riittävään liikkumiseen. Lapsen kiinnostusta ruokaan ja terveyteen sekä hyvinvointiin herätetään aistikokemusten, tutkimisen ja osallisuuden kautta (ohjattu ruokailu). Lasten kanssa harjoitellaan turvallista liikkumista lähiliikenteessä.

Monilukutaito

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä ja opetellaan erilaisia käsitteitä.

Digitaalinen osaaminen

Erilaisten digitaalisten oppimispelien ja materiaalien, kuvien ottamisen sekä digitaalisten kuvien etsimisen ja tulkitsemisen avulla lapsi tutustuu turvallisesti ja ohjatusti tieto ja viestintäteknologiaan.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lapset ovat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa päiväkodin arkea. Näin he oppivat samalla vuorovaikutustaitoja, yhteisten sääntöjen ja sopimusten sekä luottamuksen merkityksen. Lasten osallistumiselle ja vaikuttamiselle järjestetään erilaisia toiminnallisia tapoja ja mahdollisuuksia, kuten äänestykset ja erilaiset kokoukset.

2.8.2. Vehmaan varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen aloitusvaihe

Kun lapselle haetaan varhaiskasvatukseen paikkaa, vanhemmilla on mahdollisuus varata tutustumiskäynti/ tutustumiskäyntejä ennen päiväkodissa aloittamista. Tutustumiskäynnillä tutustutaan tulevan ryhmän tiloihin ja keskustellaan käytännön asioista. Tutustumiskäynnillä mukaan annetaan alkuhaastattelu kysely, joka pyydetään palauttamaan lapsen aloittaessa päiväkodissa. Kyselyn voi toteuttaa myös haastatteluna. Kyselyn vastaukset kirjataan lapsen vasuun ja sen jälkeen kysely hävitetään asianmukaisesti.

Kauden alussa jokainen ryhmä tekee tervetuloa ryhmään lehtisen, jossa esitellään oman ryhmän tulevan kauden toimintaa. Lehtinen sisältää myös kyselyn lapsesta, joka auttaa ryhmän toiminnan suunnittelussa ja auttaa jokaisen lapsen yksilöllisessä huomioimisessa. Lehtinen jaetaan kaikille ryhmän lasten huoltajille. Kauden alussa vanhemmat täyttävät myös kuvausluvut kaavakkeen.

Siirtymäkäytännöt

Jos lapsi vaihtaa ryhmää kesken kauden, pyritään järjestämään tutustumiskäynti, jolloin päiväkodin päivän aikana lapsi osallistuu johonkin tulevan ryhmän toimintaan. Opettajat pitävät siirtopalaverin ennen lapsen siirtymistä, jossa voidaan jakaa tietoa lapsesta ja jutella ryhmien toiminnasta. Lapsen vaihtaessa ryhmää tai siirtyessä esiopetukseen, mukana siirtyvät myös tiedot lapsesta Daisy-järjestelmässä.

Eskariin siirryttäessä pidetään edellisenä keväänä tutustumiskäynti. Tutustumiskäynnillä esitellään eskarin toimintaa ja tiloja. Tutustumiskäynnille on kutsuttu kaikki eskari paikkaa hakeneet. Samaan tapaan myös eskarikauden lopussa on tutustuminen kouluun. Sähköinen kasvunkansio siirtyy lapsen mukana koko varhaiskasvatustaipaleen ajan. Jos lapsi lopettaa

Vehmaan varhaiskasvatuksessa kokonaan vasu tulostetaan vanhemmille vietäväksi seuraavaan hoitopaikkaan.

Vehmaan varhaiskasvatuksen arvot

Vehmaan varhaiskasvatuksen kolme tärkeintä arvoa ovat turvallisuus, yhdenvertaisuus ja lämmin vuorovaikutus. Turvallisuus on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön turvallisuudesta huolehtimista. Turvallisuuteen kuuluu läheiset ja turvalliset aikuiset jotka luovat selkeät säännöt ja tutut turvalliset rutiinit. Yhdenvertaisuuteen sisältyy jokaisen lapsen arvostaminen juuri sellaisena kuin hän on, yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kohtelu. Lämpimässä vuorovaikutuksessa kasvattaja on aidosti läsnä, lapsen ajatusmaailmaa arvostava, empaattinen, helposti lähestyttävä ja antaa paljon positiivista palautetta.

Arvot määrittelevät varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaa. Kasvattajat keskustelivat arvoista omissa tiimeissä ja valitsivat sitten kolme tärkeintä arvoa koko varhaiskasvatukselle. Keskustelujen pohjalta tärkeimmiksi arvoiksi työntekijät nostivat turvallisuuden, yhdenvertaisuuden ja lapsilähtöisyyden. Tämän lisäksi jokainen tiimi havainnoi omaa lapsiryhmää ja kokosivat havaintojensa perusteella kolme omalle lapsiryhmälle tärkeintä arvoa. Tiimien havaintojen pohjalta tärkeimmiksi arvoiksi lapsille nousivat lämmin vuorovaikutus, turvallisuus ja yhdenvertaisuus.

Arvoja käsiteltäessä huomioitiin kasvattajien ja lapsinäkökulman lisäksi myös huoltajat. Huoltajille tehdyssä asiakastytyväisyyskyselyssä kysyttiin vanhemmilta heidän mielestään tärkeimmät arvot varhaiskasvatuksessa. Kyselyyn oli mahdollista vastata paperisena tai sähköisen kyselyn kautta. Kyselyn pohjalta tärkeimmiksi arvoiksi huoltajat valitsivat turvallisuuden, lämpimän vuorovaikutuksen sekä kasvatusyhteistyön. Vehmaan varhaiskasvatuksen arvot on päivitetty keväällä 2024.

2.8.3. Taivassalon varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen järjestäminen

Taivassalon varhaiskasvatus järjestetään sivistystoimen alaisuudessa päiväkotikiikupuijussa. Päiväkodissa toimii neljä tai viisi osastoa eri ikäisille lapsille. Ryhmät muodostetaan inklusion periaatteiden mukaisesti. Huoltajat saavat tietoa varhaiskasvatuspaikan hakemisesta Taivassalon kunnan www-sivujen kautta tai olemalla suoraan yhteydessä varhaiskasvatusjohtajaan.

Siirtymäkäytännöt

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen Taivassalossa pidetään alkukeskustelu. Siihen osallistuvat lapsen huoltaja/huoltajat ja tulevan ryhmän henkilökunnan edustaja. Alkukeskustelussa käydään läpi varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyviä käytäntöjä. Alkukeskustelussa sovitaan myös lapsen tutustumiskäynneistä, joita tulisi olla useita ennen varhaiskasvatuksen aloittamista.

Lapsen vaihtaessa ryhmää tai siirtyessä esiopetukseen, mukana siirtyvät myös tarvittavat tiedot lapsesta.

Arvoperusta

Varhaiskasvatuksen tukirankana toimivat Taivassalon kunnan ja päiväkotikiikupuijun arvot. Taivassalon kunnan arvot ovat kauneus, onnellisuus ja yhdessä.

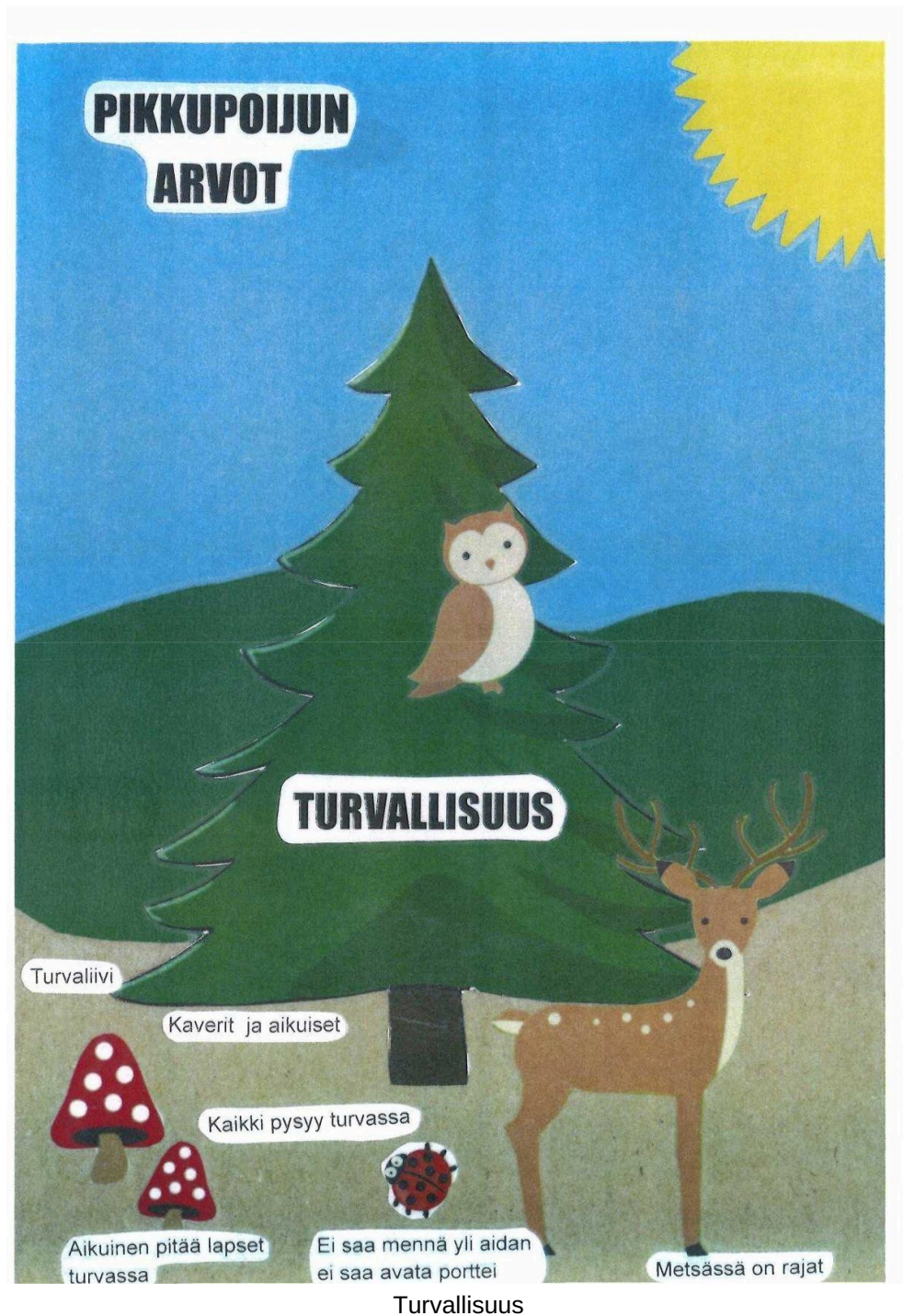
Pikkupuijun nykyiset arvot laadittiin yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilökunnan, huoltajien ja lasten kanssa vuoden 2023 keväällä. Pikkupuijun arvot ovat turvallisuus, ihmisten ja luonnon kunnioitus, osallisuus ja leikki.

Turvallisuus.

Lapsi voi turvautua varhaiskasvatuksen aikuiseen, joka osoittaa aitoa kiinnostusta ja välittämistä häntä kohtaan. Oppimisympäristö on fyysisesti ja psyykkisesti turvallinen sekä turvallisuuteen

liittyvät suunnitelmat ovat ajantasaiset. Rajat, säännöt ja struktuuri ovat ikätasoiset, selkeät ja yhteiset.

- struktuuri
- säännöt
- tutut aikuiset
- tilat ja välineet
- erilaiset suunnitelmat

Ihmisten ja luonnon kunnioitus

Lasten luontosuhdetta vahvistetaan ja harjoitellaan vastuullista toimimista luonnossa. Lasta ohjataan kohti kestävästä elämäntapaa. Lapsen kanssa harjoitellaan kaveri- ja tunnetaitoja sekä hyviä tapoja ikätason mukaisesti.

- ympäristökasvatus ja kestäväkehitys
- hyvät tavat
- kaikkien huomioon ottaminen
- kaveritaidot

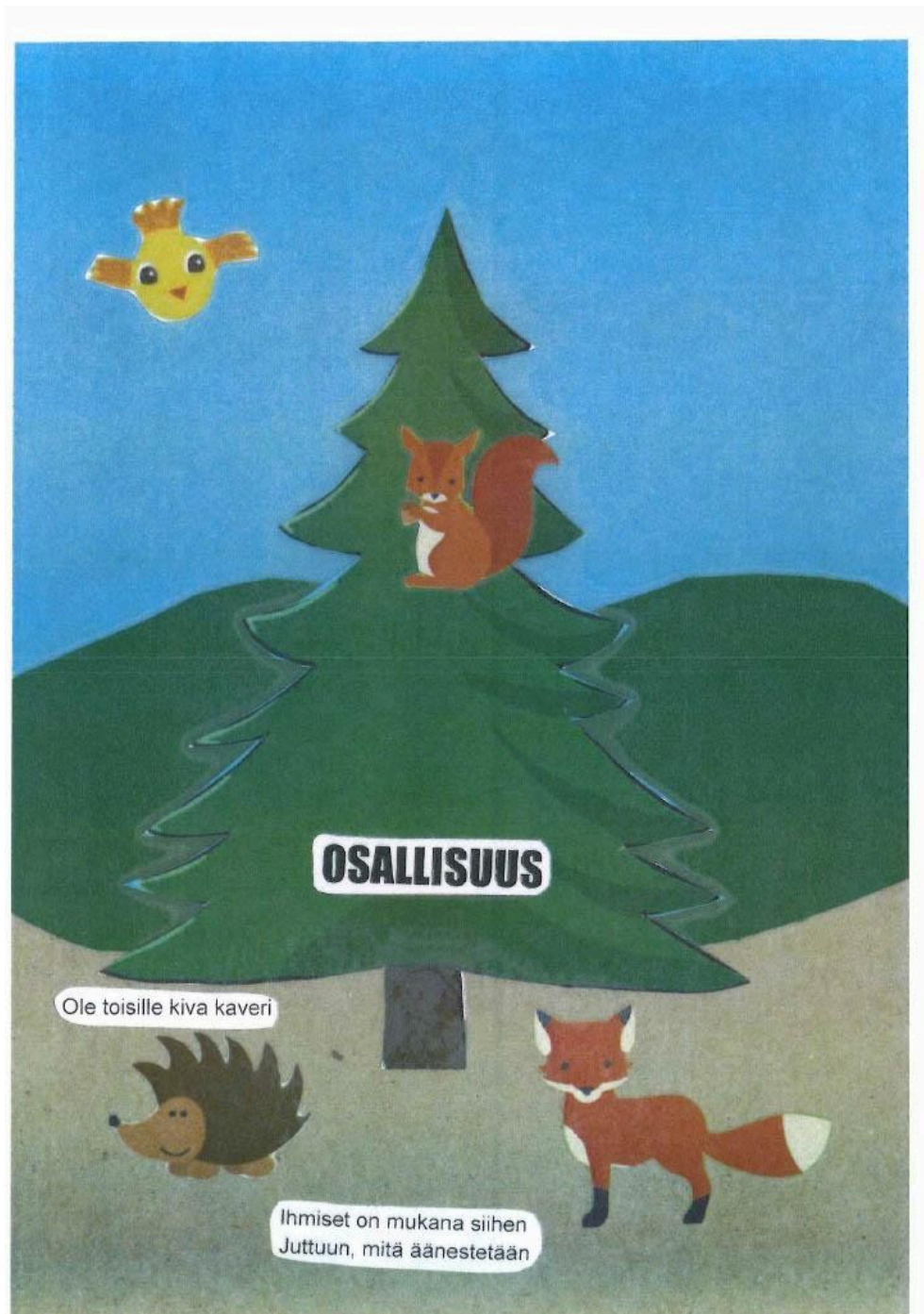

Ihmisen ja luonnon kunnioitus

Osallisuus

Lasta kuunnellaan ja havainnoidaan jatkuvasti ja toiminnan suunnittelussa huomioidaan lapsen toiveet ja mielenkiinnon kohteet. Lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoa vastaavasti. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä yhdistetään huoltajien tietämys lapsestaan ja varhaiskasvattajien ammatillinen tietämys lapsen kehityksestä. Yhteistyö perustuu luottamukseen, kuunteluun, kunnioitukseen ja dialogiin eli avoimeen vuorovaikutukseen osapuolten välillä. Huoltajia osallistetaan toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen vanhempainilloissa, vasukeskusteluissa sekä asiakastytyväisyyskyselyissä.

- vanhempainillat
- vasukeskustelut
- kyselyt
- lasten toiveet ja mielenkiinnon kohteet
- lasten kuunteleminen

Osallisuus

Leikki

Leikille annetaan aikaa ja tarjotaan ikätason mukaiset välineet, jotka ovat helposti lasten saatavilla. Vahvistetaan leikkitaitoja ja kannustetaan lasta pitkäkestoiseen leikkiin ikätason mukaisesti.

Leikki

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria⁹⁵ kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiseksi sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

95 HE 148/2021 s. 30–31

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁹⁶.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialueille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan

ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁹⁷ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁹⁸. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana

97 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

98 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

rauhottumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁹⁹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö¹⁰⁰. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

99 Varhaiskasvatuslaki 10 §

100 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä¹⁰¹.

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa¹⁰². Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatusta arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi¹⁰³.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

101 Varhaiskasvatuslaki 7 §

102 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

103 Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua¹⁰⁴ lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet¹⁰⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa¹⁰⁷.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁸.

3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan

- varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt
- inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen
- varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt
- monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat
- mahdollinen toiminnan kehittämisen yhteistyö muiden tahojen kanssa: kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen kanssa
- eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt
- miten kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää ehkäistään esimerkiksi laatimalla yhteiset säännöt ja toimintatavat yhdessä varhaiskasvatusyhteisön kesken

104 Varhaiskasvatuslaki 20 §

105 Varhaiskasvatuslaki 7 §

106 Varhaiskasvatuslaki 7 §

107 Varhaiskasvatuslaki 7 §

108 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

- *miten kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.*

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Toimintakulttuurin kehittäminen

Paikallinen toimintakulttuuri perustuu kunnan ja varhaiskasvatuksen arvoihin. Varhaiskasvatuksen arvot on laadittu yhteistyössä lasten, huoltajien ja henkilökunnan kanssa. Nämä arvot löydät luvusta Paikallisesti tarkennettavat asiat (Luku 2.8)

Kehittämisen keinoina painottuvat:

- henkilökunnan osaamisen vahvistaminen koulutusten kautta.
- lasten ja huoltajien osallistaminen

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Paikallisesti otetaan huomioon lasten maaseutumainen kasvuympäristö sekä varsinaissuomalainen luonto, jotka tarjoavat mahdollisuuden monimuotoiseen oppimiseen jokaisena vuodenaikana. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät joka puolella.

Yhteistyö

Tärkeimmät yhteistyön muodot ovat päivittäiset keskustelut huoltajien kanssa sekä VASU-keskustelut. Yhteistyön merkitys korostuu erilaisissa siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä. Vuosittain tehdään tyytyväisyyskysely lasten huoltajille. Kyselyn tulokset julkistetaan ja ne menevät tiedoksi huoltajille ja lautakuntaan.

Monialaisen yhteistyön tavoitteina ovat lasten hyvinvoinnin ja kehityksen turvaaminen sekä toimivan varhaiskasvatuksen toteutuminen. Näitä yhteistyötahoja ovat esimerkiksi neuvola, muu terveydenhuolto (mm. terapeutit), koulu, lastensuojelu, järjestöt sekä kulttuuripalvelut yms.

Koulun, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteistyöllä luomme joustavan ja yhtenäisen oppimisen polun.

Arvioinnin käytäntöjä:

- talopalaverit
- tiimipalaverit
- kyselyt henkilökunnalle, huoltajille ja lapsille
- tiimitoiminnan arvioinnit
- ryhmäVASU:t
- lasten VASU:t
- päivittäiset keskustelut huoltajien ja lasten kanssa
- henkilökunnan itsearviointi
- henkilökunnan ja esihenkilön väliset keskustelut

Lisätietoja luvussa Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa (Luku 7.2).

3.4.1. Kustavin varhaiskasvatus

Toimintakulttuurin kehittäminen

Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittämisen keinoina painottuvat:

- pedagoginen johtajuus; varhaiskasvatuksen tavoitteellinen ja suunnitelmallinen johtaminen, arviointi ja kehittäminen, toiminnan organisointi

- henkilökunnan hyvät työolosuhteet
- sitoutuneisuus yhteisiin uusiin toimintatapoihin ja opetusjärjestelyihin
- henkilökunnan osaamisen jakaminen ja vahvistaminen ammatillisen kehittymisen, itsearvioinnin ja koulutusten kautta
- lasten ja huoltajien osallistaminen

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Oppimisympäristö sekä sisällä että ulkona houkuttelee lasta oppimaan, tutkimaan ja kokemaan sekä fyysiseen aktiivisuuteen ja ilmaisuun. Oppimisympäristö on joustavasti muunneltavissa lapsiryhmän tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti ja ne rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Lapsella on oltava mahdollisuus myös rauhoittumiseen.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään niin, että huomioidaan inklusiivisuus, viihtyvyys, monipuolisuus ja muunneltavuus sekä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus.

Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti myös lähiluontoa, leikkipuistoja sekä paikallisten toimijoiden, liikuntapalveluiden, museoiden ja muiden kulttuuri- ja taidealojen tarjoamia mahdollisuuksia. Lisäksi huomioidaan saaristolaisuuden erityispiirteet ja maaseutumainen kasvuympäristö, jotka tarjoavat mahdollisuuden monimuotoiseen oppimiseen jokaisena vuodenaikana.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Kustavin varhaiskasvatus tekee monialaista yhteistyötä mm. Varhan lasten neuvolapalveluiden, terapiapalveluiden, monialaisen konsultaatio- ja arviointitiimi Monarkin, kuntoutustyöryhmän sekä perhekeskuksen kanssa. Lapsen asioita käsiteltäessä pyydetään aina huoltajilta kirjallinen lupa. Lapsen täyttäessä 4 vuotta, varhaiskasvatus täyttää lapsesta havainnointilomakkeen, jonka vanhemmat toimittavat lastenneuvolaan mennessään 4-vuotiaiden lasten laajaan terveystarkastukseen.

Perusopetuksen, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteistyöllä luomme joustavan ja yhtenäisen oppimisen polun. Tiedonsiirto sekä siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen että esiopetuksesta perusopetukseen on tärkeää. Perusopetuksen kanssa tehdään muita yhteistyötä osallistamalla esim. yhteisiin laulu- ja liikuntahetkiin sekä toteuttamalla yhdessä erilaisiin pyhiin tai Kustavin kunnan perinteisiin liittyviä teemoja sekä järjestämällä vierailuja kouluun tai päiväkotiin.

Varhaiskasvatus tekee lisäksi yhteistyötä kirjaston ja muiden kulttuuripalvelujen, liikuntapalvelujen, pelastustoimen (Kustavin VPK), vanhustenhuollon, ruokahuollon (maistelutilaisuudet ja toiveruokaviikot), seurakunnan ja erilaisten yhdistysten ja toimijoiden, kuten Vakka-Suomen musiikkiopisto ja ArtTeatro, kanssa.

Seudullista yhteistyötä tehdään mm. Kustavi-Taivassalo-Vehmaa varhaiskasvatuksen, Varsinais-Suomen Oppilashuoltoryhmän, Liikenneturvallisuustyöryhmän ja Lounais-Suomen Loistoverkoston kesken.

Inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen

Kustavin kunta tarjoaa maksuttoman varhaiskasvatuksen kaikille kustavilaisille alle kouluikäisille lapsille, joten jokaisella lapsiperheellä on inklusiiviset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen.

Inklusiivinen varhaiskasvatus näyttäytyy pedagogisena toimintana, jossa jokaisen lapsen osallisuuden mahdollisuuksia lisätään tietoisesti ja järjestelmällisesti niin, että jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään ja osallistua yhteiseen toimintaan. Kasvatushenkilöstön toiminnassa välittyä lasta arvostava, kunnioittava ja sensitiivinen vuorovaikutus. Jokainen lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia yhteisön jäsenenä, omista lähtökohdistaan käsin ja saada tarvitsemaansa tukea. Lapsen tulee kokea olevansa tärkeä osa ryhmää, eikä hän koe itseään ulkopuoliseksi, vaan kaikki pääsevät mukaan leikkeihin ja toimintaan.

Inklusiio on jatkuva prosessi, jota kasvatushenkilöstö vie eteenpäin ja kehittää edelleen. Keskeistä on pedagogisen toiminnan jatkuva arviointi; havainnot miten toimimme tavoitteiden näkökulmasta, yhteinen keskustelu ja toiminnan kehittäminen. Henkilöstön osaamista edistää

omien ajattelu- ja työtapojen reflektointi, tiedon jakaminen, huoltajilta ja lapsilta sekä kollegoilta saatu palaute, tavoite- ja kehityskeskustelut, työn yhteinen kehittäminen sekä täydennyskoulutukset. Kaikilla työyhteisön jäsenillä on vastuu toimintakulttuurin kehittamisestä yhteisesti sovittujen arvojen mukaisesti ja sovittujen käytäntöjen noudattamisesta.

Kokonaisvaltaisen arvioinnin tueksi Kustavissa on kehitetty oma majakka-malli, jota esitellään paremmin kappaleessa 7.2.

3.4.2. Taivassalon varhaiskasvatus

Varhan lasten neuvolapalvelut sekä muut lapsiperheiden palvelut ovat yhtenä osana Taivassalon varhaiskasvatuksen monialaista yhteistyötä. Lapsen asioita käsiteltäessä pyydetään aina huoltajilta kirjallinen lupa. Lupakaavakkeesta selviää myös asia, jota käsitellään. Varhaiskasvatus täyttää lapsesta 4-vuotishavainnointikaavakkeen, jonka huoltaja antaa terveydenhoitajalle neuvolakäynnillä.

Toimintatapojen ja inklusion kehittäminen

- Henkilöstön koulutus ja osaamisen jakaminen
- Henkilöstön, lasten, huoltajien ja yhteistyökumppanien osaamisen hyödyntäminen
- Lasten ja huoltajien kanssa käytävät keskustelut ja kyselyt
- Työnohjaus
- Valssi-arviointijärjestelmä

3.4.3. Vehmaan varhaiskasvatus

Vehmaan varhaiskasvatuksessa tehdään lakisääteistä yhteistyötä Varsinais-Suomen hyvinvointialueen (Varha) kanssa. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus ja se toteutetaan huoltajien suostumuksella. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen tuottamat sosiaali- ja terveystalvet tarjoavat Vehmaalaisille perheille ennaltaehkäiseviä palveluja sekä muun muassa tutkimus-, hoito-, perhe- ja kuntoutumispalveluja.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen välisen aktiivisen yhteistyön avulla tuetaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Neljävuotiaan lapsen laajaan terveystarkastukseen sisältyy varhaiskasvatuksen henkilöstön kuvailema arvio lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa. Havainnointikaavakkeen neuvolan terveydenhoitajalle toimittavat huoltajat.

Vehmaan varhaiskasvatuksessa kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa varhaisen tuen ryhmä eli Vatu-tiimi, johon voidaan tarvittaessa tuoda matalalla kynnyksellä huolenaiheita lapsista. Yhteistyömuodon tarkoituksena on yhdessä neuvolan terveydenhoitajan ja -psykologin sekä lapsen huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa keskustella lapsen asioista. Sekä lapsen huoltajat että varhaiskasvatuksen henkilökunta voivat tuoda lapsen asiat Vatu-tiimiin.

Monialaista yhteistyötä tehdään neuvolan asiantuntijoiden kanssa, kun lapsen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi vaativat erityistä huomiota. Varhan alueella toimii monialainen konsultaatio- ja arviointitiimi Monark, joka kokoontuu kerran kuukaudessa. Monialainen yhteistyö on keskeisessä roolissa lapsen kokonaisvaltaisen tuen toteuttamisessa. Konsultaatio- ja arviointitiimi on ammattilaisten yhteistyöverkosto, johon varhaiskasvatuksesta osallistuvat varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja. Huoltajia tiedotetaan verkostossa sovitusta asioista.

Inklusion periaate kulkee läpi varhaiskasvatuksen toimintakentän niin arvojen kuin arjen käytänteiden osalta Vehmaalla. Kunnallinen varhaiskasvatus toteutetaan yhdessä yksikössä koko kunnan alueella. Inklusiivisuus käsitteenä on moninainen, jonka vuoksi henkilökunnan osaamista kehitetään koulutusten ja inklusiivisten työtapojen kautta. Inklusiivisuuden toteutumista arvioidaan yksilön yhdenvertaisuuden näkökulmasta esim. yhteistyöpalavereissa, huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä ja moniammatillisissa kohtaamisissa.

3.4.4. Kiusaamisen ehkäisy

VARHAISKASVATUKSEN KIUSAAMISEN, VÄKIVALLAN, SYRJINNÄN JA HÄIRINNÄN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

1. Mitä kiusaaminen, väkivalta, syrjintä ja häirintä on?

Kiusaaminen väkivalta, syrjintä ja häirintä ovat sitä, että lapsi joutuu toistuvasti yhden tai useamman lapsen kielteisten tekojen kohteeksi.

- lapsi puhuu rumin sanoin tai ilkeästi, ärsyttää, kuiskuttelee, irvistelee jne.
- lapsi puree, potkii, repii hiuksista tai vaatteista, lyö, sylkee, rikkoo tai häiritsee leikkiä jne.
- lapsi matkii, vähättelee, sulkee jonkun pois leikistä, uhkailee, kiristää, elehtii jne.

Kiusanteon ja kiusaamisen välillä on eroja. Kiusanteko on yksittäisiä tilanteita ja spontaaneja tekoja, joissa kohde voi olla kuka hyvänsä. Kiusanteko voi olla tahallista leikkien sotkemista, lepohetken häiritsemistä, tönimistä, tavaroiden piilottelua, nimittelyä jne. Kiusanteko voi olla vastavuoroista, kiusaaminen ei koskaan. Riitelyn ja nahistelun jälkeen yleensä jatketaan leikkejä. Kiusantekoon liittyy usein kyvyttömyyttä tehdä vuorovaikutusaloitteita myönteisin keinoin.

Kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän havaitseminen voi olla vaikeaa ja on tärkeää erottaa ne muista lasten välisistä riidoista aja konflikteista.

Keinoja huomata kiusaaminen, väkivalta, syrjintä ja häirintä:

- Havainnointi
- Keskustelut lapsen kanssa (yleisellä tasolla ja yksittäistapauksista)
- Kyselemällä suoraan ryhmän dynamiikasta (luottamuksellisesti yhden lapsen kanssa kerrallaan)
- Lasta rohkaistaan kertomaan- kertominen ei ole kantelua
- Huoltajilta saa arvokasta tietoa (haastattelut, kyselyt, keskustelut)
- Läsnaolo, keskittyminen lapsiin

Tasavertainen lasten riitely ei ole kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää tai häirintää vaan se on toistuvaa ja tietoista sekä kohdistuu sellaiseen lapseen, jonka on vaikea pitää puoliaan.

2. Kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäisy

Onnistunut kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäisy edellyttää yhteistyötä ja yhteisiä arvoja huoltajien kanssa.

Kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäisyn keinoja ovat turvallisen ilmapiirin luominen, jossa niitä ei hyväksytä. Tapa- ja moraalikasvatus on tärkeää.

Lapsen itsetunnon vahvistaminen, yhdenvertaisuus ja lasten osallisuus estävät kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää.

Toimintakauden alussa kiinnitämme huomiota lapsiryhmän ryhmäyttämiseen, jonka tavoitteena on luoda pohjaa hyvälle yhteishengelle ja kaverisuhteiden muodostumiselle.

Ystävyysuhteiden syntymistä lisätään siten, että leikkiryhmiä muodostetaan eri tavoilla. Aikuinen voi arpoa leikkiryhmät tai aikuinen voi kertoa, ketkä menevät tekemään ja mitä. Tällöin on tärkeää miettiä, mitä arpomalla yhteen saatetut lapset tekevät ja kuinka paljon aikuisen ohjausta ja osallistumista he tarvitsevat.

Riitatilanteiden selvittäminen aikuisen kanssa on hyvää harjoittelua. Tehdään kompromisseja, kerrotaan oma mielipide ja kuunnellaan riitapukarin ajatuksia.

Lasten kanssa keskustellaan usein kiusaamisesta, väkivallasta, syrjinnästä ja häirinnästä ja niiden seurauksista. Sopimukset ja säännöt luodaan yhdessä.

Aikuiset havainnoivat ja ohjaavat lasten leikkiä ja osallistuvat tarvittaessa leikkiin. Hyvä ryhmän tuntemus, riskiryhmään kuuluvien lasten erityisseuranta ja lasten yhdenvertainen kohtelu ehkäisevät kiusaamista.

Eli

Aikuinen on läsnä ja tukee leikin kulkua.

Lapset tunnetaan niin hyvin, että tilanteita osataan ennakoida.

Sopimus: ketään ei jätetä yksin

Yhteiset säännöt ja sopimukset luodaan yhdessä lasten kanssa ja niihin palataan aika ajoin tai tarvittaessa.

Ristiriitatilanteet selvitetään huolellisesti.

Opetellaan hyviä käytöstapoja yhteistyössä huoltajien kanssa.

Antamalla positiivista palautetta ohjataan ja tuetaan lapsia huomioimaan toisia.

3. Kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän puuttuminen

Kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan heti. Tilanne pysäytetään ja osapuolten rauhoituttua tapahtuma selvitetään lasten kanssa keskustellen. Tärkeää on kaikkien osapuolten tasapuolinen kuuntelu.

Leikki pysäytetään ja tilanne sanoitetaan. Tilanteen mukaan jatketaan leikkiä tai keksitään jotain muuta tekemistä.

Mitä tapahtui?

Mitä olisi voinut tehdä toisin?

Tarvitaanko anteeksi pyytämistä ja antamista?

Voidaanko jotakin hyvittää, esim. korjata rikkoutuneet leikit?

Tarvitaanko yhteistä keskustelua?

Harkitaan, onko asiasta tarpeellista tiedottaa huoltajille?

Havainnoidaan ja seurataan, loppuuko kiusaaminen, väkivalta, syrjintä ja häirintä.

Seuraamusten tulee olla yksilöllisiä ja riippuvat lapsen iästä ja temperamentista. Empaattisen aikuisen vakava suhtautuminen tilanteeseen kertoo, että lapsen toimintaa ei hyväksytä, mikä saattaa jo riittää puuttumiseksi.

Leikin rikkojalle näytetään, miten leikkiin tullaan mukaan hyvällä tavalla. Aikuisen tehtävänä on pyrkiä muuttamaan lapsen toimintatapoja. Lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen auttaa kasvattajaa suhtautumaan lapseen myönteisemmin ja luomaan lapselle positiivisia vuorovaikutuksen kokemuksia.

Kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän selvittely edellyttää lapsen aseman ja tilanteen selvittelyä. Miksi lapsi käyttäytyy tietyllä tavalla? Onko lapsi tullut torjutuksi ryhmässään? Tavoitteleeko hän valta-asemaa? Kokeeko asemansa uhatuksi? Millainen on ryhmän sosiaalinen hierarkia? Onko lapsen sosiaalisissa suhteissa puutteita: osaako hän liittyä leikkiin, onko puheenkehityksessä viiveitä, onko hänellä ystäviä, pelkääkö hän jäävänsä ilman ystäviä, millaiset ystävyyden solmimisen ja ylläpitämisen taidot lapsella on?

Olennainen osa tilanteen selvittämisessä on saada tilanteeseen ratkaisu. Aito anteeksi pyytäminen ja antaminen ovat pienelle lapselle vaikeita asioita. Anteeksi pyytäminen on hyvää käytöstä ja se lohduttaa kiusattua osapuolta.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella

on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työkenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien esimerkiksi hyppy-, heitto- ja kiinniottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden¹⁰⁹ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisen monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1. Kielten rikas maailma (001)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.**

Vuorovaikutus-
taidot

Kielen
ymmärtämisen
taidot

Puheen
tuottamisen
taidot

Kielen
käyttötaidot

Kielellinen
muisti ja
sanavaranto

Kieli-
tietoisuus

KEHITTYVÄT KIELELLISET IDENTITEETIT

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoidaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun

lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat

kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityksen (005)

Kasvan, liikun ja kehityksen -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävästä elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmisuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä¹¹⁰. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa¹¹¹. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten

¹¹⁰ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

¹¹¹ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että

ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikyly on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylyynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylyn kaltaisia.

4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan seuraavia tavoitteita, sisältöjä ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet:

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa

- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään
- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet sekä seurannan ja arvioinnin käytännöt

Pedagogista toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä työyhteisön, huoltajien ja lasten kanssa.

Pohjaa näille asioille antavat:

- Toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen kokonaisvaltaista, tavoitteellista ja inklusiivista
- Arvoperustan, oppimiskäsityksen ja laaja-alaisen osaamisen huomioiminen
- Lasten VASU:t/Lasten vasuista nousevat kiinnostuksenkohteet ja vahvuudet sekä lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet ryhmävasun lähtökohtana
- Monipuoliset ja helposti muokattavat sekä leikkiin ja oppimiseen motivoivat oppimisympäristöt
- Päivittäinen toiminta
 - lasten kanssa keskustelu, havainnointi ja haastattelut
 - joustavat käytännöt ja rakenteet (pienryhmätoiminta, aikataulut yms.)
 - monipuoliset työtavat
 - oppimisen alueiden yhdistely ja soveltaminen
 - toiminnallisuus
 - leikin merkitys
 - kokopäiväpedagogiikka
 - positiivinen pedagogiikka
 - joustavuus toiminnan toteuttamisessa (huomioidaan lapsilta lähtevät aloitteet)
 - sensitiivinen, avoin ja suvaitseva ilmapiiri
- Huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö
 - päivittäiset keskustelut
 - asiakastyytyväisyyskyselyt
 - erilaiset huoltajille suunnatut kyselyt
- Ajan hermolla pysyminen, lasten mielenkiinnonkohteiden tiedostaminen ja niiden huomioiminen toiminnan suunnittelussa.

Pedagogisen dokumentoinnin periaatteet ja käytännöt

- (VASU) lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma
- Daisyn pedagoginen dokumentointi
- toimintasuunnitelmat
- lapsihavainnoinnit
- lasten haastattelut
- henkilöstön palaverit
- valokuvat ja videot

Monipuoliset työtavat

Lapsille luontaisia oppimisen tapoja ovat toiminnallisuus sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat, kuten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa.

- liikkuminen
- metsä/luonto
- musiikki
- kädentaidot

- leikki
- juhlat
- retket
- kokopäiväpedagogiikka

Edellä mainituissa tilanteissa henkilökunta tunnistaa pedagogiset mahdollisuudet ja hyödyntää niitä. Tilanteissa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa.

Ulkopuolisten osaajien, kuten esimerkiksi opiskelijoiden, lasten vanhempien sekä isovanhempien vahvuuksien ja osaamisen hyödyntäminen arjessa.

Leikkiä tukevat inklusiiviset käytänteet

- Kasvattajan tehtävä on mahdollistaa lapsille yhteisiä kokemuksia, jotka vahvistavat ryhmään kuulumista ja tuottavat jaettavaa iloa.
- Ystävyyssuhteiden syntymistä lisätään siten, että leikkiryhmiä muodostetaan eri tavoilla. Aikuinen voi arpoa leikkiryhmät tai aikuinen voi kertoa, ketkä menevät tekemään ja mitä. Tällöin on tärkeää miettiä, mitä arpomalla yhteen saatetut lapset tekevät ja kuinka paljon aikuisen ohjausta ja osallistumista he tarvitsevat.
- Leikille tulee antaa riittävästi aikaa, sillä lapset oppivat monia uusia taitoja ja omaksuvat uutta tietoa leikin kautta. Leikkiin tulee tarjota riittävästi aikaa, ikätason mukaiset monipuoliset leikkivälineet ja leikkiin houkutteleva ympäristö. Kasvattajan mukana ololla vahvistetaan ja rikastutetaan leikkitaitoja ja kannustetaan lasta pitkäkestoiseen leikkiin ikätason mukaisesti.

Oppimisen alueiden tavoitteet ja sisällöt

- Kielten rikas maailma
 - Yhteistyö kirjaston, kulttuuritoimijoiden ja opetustoimen kanssa. Paikallismurteen huomioiminen.
- Ilmaisun monet muodot
 - Yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa mm. esitykset ja vierailut.
- Minä ja meidän yhteisömme
 - Aktiivinen ja vaihteleva yhteistyö lähiseudun tahojen kanssa.
 - kirjasto
 - koulu
 - yhdistykset
 - liikuntahalli
 - vanhusten palveluyksiköt
 - elinkeinoelämä
 - perinteiden huomioiminen
 - perheille järjestettävät tapahtumat
 - varhaiskasvatuksen avoimet ovet
 - seurakunta
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
 - Liikkuminen kuuluu luonnollisena osana päivän toimintaan. Hyödynnämme monipuolisesti lähiympäristöä niin ulkoilun kuin erikseen ilmoitettujen toimintojen osalta.
 - Mahdollisia kohteita:
 - maatilaretket
 - kotiseutumuseo
 - lähimetsä
 - lähiympäristön tutkiminen kävellen (rakennukset, eläimet, vuodenaikojen mukaan vaihtuvat luonto- ja maatilamaisemat)
- Kasvan, liikun ja kehityn

- Monipuolinen liikkuminen ja ympäristöjen hyödyntäminen. Ulkoilun vaihteleva sijainti mm. kävely, leikkipuisto, metsä/lähiympäristö ja piha-alue.
 - liikuntahalli
 - lähimetsä
 - erilaiset liikuntatapahtumat ja -projektit

Lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottaminen

- Lapset osallistuvat (omat kyvyt ja ryhmä huomioon ottaen) varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, kehittämiseen ja arviointiin erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla.
- Jatkovaa arviointia tehdään lapsia havainnoimalla ja keskustelemalla heidän kanssaan arjen toiminnassa.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatus toteutetaan päiväkodissa jokapäiväisen toiminnan puitteissa
- lapsen suomen kielen taitoa kehitetään ja arvioidaan säännöllisesti ja jatkuvasti
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja toteuttaa kielen kehityksen tukemista yksilöllisesti/ pienryhmissä
- kaksikielistä varhaiskasvatusta annetaan tarpeen mukaan ja se suunnitellaan aina tapauskohtaisesti
- eri kulttuuritaustasta tulevien lasten huoltajia/perhettä käytetään asiantuntijoina oman kulttuurinsa esille tuomisessa varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ja lapsille
- huoltajien/perheen toiveet ja odotukset varhaiskasvatukselle kirjataan lapselle tehtävään varhaiskasvatussuunnitelmaan

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹¹². Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

112 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

Lapsen tuen toteutuminen

Varhaiskasvatuksessa järjestetään laadukasta ja monipuolista, lapsen tarpeet huomioivaa varhaiskasvatusta. Lapsen tarvittava tuki järjestetään inklusiivisesti pääasiallisesti omassa lapsiryhmässä.

Lapsen ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on lähtökohtana tuen tarpeen arvioinnissa.

Mikäli laadukas pedagogiikka yksinään ei vastaa lapsen tarpeisiin

Aloite lapsen tuen vahvistamisesta

- Ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muulta asiantuntijalta.

Varhaiskasvatuksen opettaja arvioi ja suunnittelee yhdessä tiimin muiden jäsenten kanssa. Tarvittaessa käytetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointia.

Yleinen tuki

- Lapsen omassa ryhmässä osana perustoimintaa.
- Yksittäisin pedagogisin, rakenteellisin ja hoidollisin ratkaisuin (eriyttäminen, oppimisympäristön muokkaaminen yms.).
- Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa tuen suunnittelusta ja toteuttamisesta, sekä yhteistyöstä huoltajien, lasten ja muiden toimijoiden kanssa.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama tuki.
- Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tuen järjestämisestä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Tehostettu tuki

- Järjestetään inklusiivisesti pääasiallisesti lapsen omassa ryhmässä, sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan pienryhmä- ja/tai yksilöohjauksessa.
- Tuen aloittamiseksi tai lopettamiseksi kokoontuu moniammatillinen työryhmä, johon kutsutaan tarvittavat asiantuntijat lapsen pedagogisen, rakenteellisen ja hoidollisen tuen tarpeen arvioimiseksi.
- Moniammatillisen ryhmän kutsuu koolle se taho joka asian tarpeellisuuden huomaa. Jos aloite tulee huoltajalta varhaiskasvatukselle, ryhmän kutsuu tällöin koolle varhaiskasvatuksen opettaja.
- Huoltajien ja lapsen kanssa tiiviissä yhteistyössä.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa tehostetun tuen suunnitelman Daisy-järjestelmään.
- Huoltajia kuullaan ennen hallintopäätöksen tekemistä (HallintoL 34 ja 36 §).
- Varhaiskasvatuksen johtaja tekee hallintopäätöksen (Kustavissa hallintopäätöksen tekee rehtori-sivistystoimen johtaja).

Erityinen tuki

- Järjestetään mahdollisuuksien mukaan inklusiivisesti lapsen omassa ryhmässä.
- Asiantuntijalausunnot määrittävät lapsen kanssa käytettävät pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset toimintatavat.
- Monialainen yhteistyö.
- Huoltajien ja lapsen kanssa tiiviissä yhteistyössä.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa erityisen tuen suunnitelman Daisy-järjestelmään.
- Huoltajia kuullaan ennen hallintopäätöksen tekemistä (HallintoL 34 ja 36 §).
- Varhaiskasvatuksen johtaja tekee hallintopäätöksen erityisestä tuesta (Kustavissa hallintopäätöksen tekee rehtori-sivistystoimen johtaja).
- Mahdollinen pidennetty oppivelvollisuuteen siirtyminen yhteistyössä koulun kanssa. Asiasta hallintopäätöksen tekee rehtori.

Tuen tarpeen ja toteutumisen arviointi tuen aikana

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan tarvittaessa tai vähintään kerran vuodessa.

Hallintopäätöksen mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä tekee varhaiskasvatuksen johtaja (Kustavissa hallintopäätöksen tekee rehtori-sivistystoimen johtaja).

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹¹³ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹¹⁴.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹¹⁵.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämism vastuussa oleva kunta¹¹⁶. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹¹⁷ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹¹⁸.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹¹⁹. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan

113 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

114 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

115 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

116 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

117 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

118 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

119 Varhaiskasvatuslaki 31 §

kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹²⁰. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹²¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹²², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatus-, opetus- ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹²³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan¹²⁴.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹²⁵. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä¹²⁶.

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista.

120 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

121 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

122 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

123 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

124 Varhaiskasvatuslaki 20 §

125 Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

126 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹²⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Monialainen yhteistyö Vehmana varhaiskasvatuksessa

Vehmaan varhaiskasvatuksessa toteutetaan monialaista yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa. Vehmaan lastenneuvolapalveluiden tuottamisesta vastaa Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha. Yhteistyötä toteutetaan laajojen terveystarkastusten yhteydessä (4-vuotistarkastus), jossa varhaiskasvatus täyttää 4-vuotishavainnointikaavakkeen, jonka avulla arvioidaan alle kouluikäisen lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. Huoltaja pyytää oman lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettajaa täyttämään kaavakkeen, jonka huoltaja toimittaa neuvolakäynnin yhteydessä terveydenhoitajalle.

Varhan Vakka-Suomen alueella toimii monialainen konsultaatio- ja arviointitiimi, joka kokoontuu säännöllisin väliajoin. Lapsen asioiden eteneminen konsultaatio- ja arviointitiimin käsiteltäväksi tapahtuu lastenneuvolan kautta. Vanhempien suostumuksella varhaiskasvatuksen henkilöstö, voi olla yhteydessä lasten neuvolan terveydenhoitajaan asian eteenpäin viemiseksi. Konsultaatio- ja arviointitiimi voivat halutessaan kuulla varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä lapsen arjesta, huoltajien luvalla. Huoltajat eivät osallistu konsultaatio- ja arviointitiimin tapaamisiin.

Varhaisen tuen ryhmä (VaTu-ryhmä) kokoontuu kaksi kertaa vuodessa ennalta sovituina ajankohtina. Varhaisen tuen ryhmä on osa matalan kynnyksen toimintaa, jonka keskeisenä tarkoituksena on varhainen puuttuminen perheen, varhaiskasvatuksen henkilöstön tai lastenneuvolan havaitsemaan lapsen tuen tarpeeseen. Ryhmään tapaamiseen voivat osallistua huoltajat ja tarvittaessa muut asiantuntijat.

Varhan alueella toimii Soihtu-tiimi, joka koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten monialaisesta tiimistä. Sen tarkoituksena on tarjota mm. perheille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle sosiaalihuollon ohjausta, neuvontaa, palvelutarpeen arviointia ja palveluohjausta erilaisiin arjen tilanteisiin.

5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta¹²⁸. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa¹²⁹ sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna¹³⁰. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta¹³¹ hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista.

127 Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

128 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

129 Oppivelvollisuuslaki 3 §

130 Perusopetuslaki 26 a §

131 Oppivelvollisuuslaki 2 §

Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹³².

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työ tavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita¹³³. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea¹³⁴ tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹³⁵. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹³⁶.

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen

132 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5.1

133 Varhaiskasvatuslaki 15 b ja 15 c §

134 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

135 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

136 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

päätös myös yleisessä tuessa¹³⁷. Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹³⁸. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹³⁹.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹⁴⁰.

5.3.4. Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹⁴¹. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä¹⁴², jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat

137 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

138 HE 148/2021 vp, s. 32

139 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

140 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

141 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

142 Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹⁴³. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹⁴⁴. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista¹⁴⁵.

143 Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

144 Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

145 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveystieteiden osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁴⁶. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹⁴⁷. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹⁴⁸.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹⁴⁹. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatus lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

¹⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁴⁸ HE 148/2021 vp, s. 34

¹⁴⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystuot, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹⁵⁰.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹⁵¹. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹⁵². Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹⁵³. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen¹⁵⁴. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava¹⁵⁵. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁵⁶.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁵⁷.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

150 HE 148/2021 vp, s. 35

151 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

152 Hallintolaki 34 §

153 HE 148/2021 vp, s. 35

154 Varhaiskasvatuslaki 62 §

155 Varhaiskasvatuslaki 62 §

156 HE 148/2021 vp, s. 36

157 HE 148/2021 vp, s. 34

- tukipalvelut¹⁵⁸.

Varhaiskasvatustilain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁵⁹. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämävastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁶⁰.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisesti tarkennetaan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- tukipalveluiden järjestämiseen liittyvät paikalliset käytännöt
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi sekä siihen liittyvän yhteistyön rakenteet ja käytännöt
- toiminta siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tuen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmentelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

158 Varhaiskasvatustilain 15 c ja e §

159 Varhaiskasvatustilain 15 e §

160 HE 148/2021 vp, s. 30

Tehostettu tuki

- *tehostetun tuen käytännön järjestäminen*
- *toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä*
- *lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet*
- *yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa*
- *menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä*
- *menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.*

Erityinen tuki

- *erityisen tuen käytännön järjestäminen*
- *yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa*
- *menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä*
- *menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa*
- *yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako*
- *yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa*
- *toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.*

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- *tuen käytännön järjestäminen*
- *yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken*
- *huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.*

Paikallisesti määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Lapsen tuen toteutuminen

Varhaiskasvatuksessa järjestetään laadukasta ja monipuolista, lapsen tarpeet huomioivaa varhaiskasvatusta. Lapsen tarvittava tuki järjestetään inklusiivisesti pääasiallisesti omassa lapsiryhmässä. Lapsen ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on lähtökohtana tuen tarpeen arvioinnissa.

Mikäli laadukas pedagogiikka yksinään ei vastaa lapsen tarpeisiin:

Aloite lapsen tuen vahvistamisesta

- Ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muulta asiantuntijalta

Varhaiskasvatuksen opettaja arvioi ja suunnittelee yhdessä tiimin muiden jäsenten kanssa. Tarvittaessa käytetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointia.

Yleinen tuki

- Lapsen omassa ryhmässä osana perustoimintaa
- Yksittäisin pedagogisin, rakenteellisin ja hoidollisin ratkaisuin (eriyttäminen, oppimisympäristön muokkaaminen ym.)
- Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa tuen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista sekä yhteistyöstä huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus tarvittaessa
- Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tuen järjestämisestä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan

Tehostettu tuki

- Järjestetään inklusiivisesti pääasiallisesti lapsen omassa ryhmässä, sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan pienryhmä- ja/tai yksilöohjauksessa
- Tuen aloittamiseksi tai lopettamiseksi kokoontuu moniammatillinen työryhmä, johon kutsutaan tarvittavat asiantuntijat lapsen pedagogisen, rakenteellisen ja hoidollisen tuen tarpeen arvioimiseksi
- Moniammatillisen ryhmän kutsuu koolle se taho, joka asian tarpeellisuuden huomaa. Jos aloite tulee huoltajalta varhaiskasvatukselle, ryhmän kutsuu tällöin koolle varhaiskasvatuksen opettaja
- Huoltajien ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa tehostetun tuen suunnitelman Daisy-järjestelmään
- Huoltajia kuullaan ennen hallintopäätöksen tekemistä (Hallintolaki 34§ ja 36§)
- Varhaiskasvatuksen johtaja tekee hallintopäätöksen (Kustavissa hallintopäätöksen tekee rehtori-sivistystoimen johtaja)

Erityinen tuki

- Järjestetään mahdollisuuksien mukaan inklusiivisesti lapsen omassa ryhmässä, sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan pienryhmä- ja/tai yksilöohjauksessa
- Tuen aloittamiseksi tai lopettamiseksi kokoontuu moniammatillinen työryhmä, johon kutsutaan tarvittavat asiantuntijat lapsen pedagogisen, rakenteellisen ja hoidollisen tuen tarpeen arvioimiseksi
- Moniammatillisen ryhmän kutsuu koolle se taho, joka asian tarpeellisuuden huomaa. Jos aloite tulee huoltajalta varhaiskasvatukselle, ryhmän kutsuu tällöin koolle varhaiskasvatuksen opettaja
- Asiantuntijalausnot toimivat apuna lapsen kanssa käytettävien pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen suunnittelussa
- Monialainen yhteistyö
- Huoltajien ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa erityisen tuen suunnitelman Daisy-järjestelmään
- Huoltajia kuullaan ennen hallintopäätöksen tekemistä (Hallintolaki 34§ ja 36§)
- Varhaiskasvatuksen johtaja tekee hallintopäätöksen (Kustavissa hallintopäätöksen tekee rehtori-sivistystoimen johtaja)
- Mahdollinen varhennettu oppivelvollisuuteen siirtyminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Rehtori-sivistystoimenjohtaja tekee hallintopäätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Tuen tarpeen ja toteutumisen arviointi tuen aikana

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan tarvittaessa tai vähintään kerran vuodessa.

Hallintopäätöksen mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista sekä apuvälineistä, tekee varhaiskasvatuksen johtaja (Kustavissa hallintopäätöksen tekee rehtori-sivistystoimen johtaja).

Huoltaja voi tehdä hallintopäätöksestä oikaisuvaatimuksen. Hallintopäätöksen yhteydessä on ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen.

Paikallinen tarkennus

5.7.1. Lapsen tuki Vehmaan varhaiskasvatuksessa

Kolmitasoinen tuki Vehmaan varhaiskasvatuksessa

Lapsen yksilöllistä oppimisen ja kasvun tukemista suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön huoltajien ja varhaiskasvatuksen

erityisopettajan kanssa säännönmukaisesti. Yleisen tuen suunnitelma kirjataan osaksi lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa DaisyFamily-järjestelmään. Ryhmässä käytössä olevien tukitoimien vaikutusta lapsen kasvuun seurataan ja toteutumista arvioidaan yksilöllisesti 2-4 kuukauden välein. Tukimuotojen sopivuutta ja vaikuttavuutta seurataan ja havainnot kirjataan yleisen tuen lomakkeelle.

Yleinen tuki

Yleinen tuki Vehmaan varhaiskasvatuksessa toteutuu lapsen omassa ryhmässä välittömästi tuen tarpeen ilmettyä. Yleisen tuen tukitoimenpiteet ovat pedagogiset, hoidolliset ja rakenteelliset toimet, jotka Vehmaan varhaiskasvatuksessa ovat selkeät ja tiedossa olevat rutiinit; yhdenmukainen ja kuvitettu arki; positiivinen, selkeät ja lapsentasoinen vuorovaikutus; monialainen yhteistyö; oppimisympäristön järjestelyt ja yksilölliset apuvälineet sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen.

Yleisen tuen pedagogiset tukitoimet jakautuvat oppimisympäristöön, yhteistyöhön, vuorovaikutukseen, rakenteeseen ja oppimisen tukemiseen. Yleisen tuen portaalla oppimisympäristöön liittyvät toimet Vehmaan varhaiskasvatuksessa ovat: säännöt, selkeys, kuvittaminen ja nimetty istumapaikka sekä kaikki apuvälineet (esim. istuinalusta). Yhteistyötä tehdään varhaiskasvattajien, perheiden ja moniammatillisen tiimin kanssa. Vuorovaikutuksessa korostuu läpinäkyvä, positiivinen ja kannustava ilmapiiri, jossa lapsella on mahdollisuus kommunikoida hänelle sopivalla tavalla. Selkeä vuorovaikutus on jokaisen lapsen oikeus. Vehmaan varhaiskasvatuksessa käytetään yhdenmukaisia päiväjärjestyskuvia jokaisessa ryhmässä varmistamaan sujuva arki silloinkin, kun ryhmä muuttuu. Arkea ennakoitaan ajankäytön visualisoinnilla, toiminnan ohjauskuvilla ja leikkiin sitoutumisen keinoilla. Oppimisen tukeminen tapahtuu erilaisten oppimistapojen mahdollistamisella, monimenetelmällisyydellä ja pienryhmätyöskentelyn avulla. Arjen taitojen harjoittelussa tärkeää on aikuisen malli ja toimintaohjeiden pilkkominen.

Rakenteelliset tukitoimet yleisen tuen perusteella liittyvät lapsiryhmän kokoon ja henkilöstön määrään. Tukitoimena voi olla pienennetty ryhmä, ryhmä- tai henkilökohtainen avustaja. Tukimuotona pitää myös työvuorosuunnittelussa henkilöstön saatavuuden huomioiminen. On myös keskeistä henkilöstön osaamisen osaaminen ja kehittämiskohteet, tukea pystytään sekä kohdentamaan osaamista tuen mukaan ja toisaalta kehitetty henkilöstön osaamista lisäkoulutuksen avulla. Rakenteellisena tukimuotona ovat myös ulkopuoliset tulkkaus- ja avustamispalvelut.

Hoidolliset tukitoimet tapahtuvat osana lapsiryhmän arkea. Tällaisiin tukitoimina Vehmaan varhaiskasvatuksessa ovat sopivat apuvälineet kuten tukikengät tai ortoosit. Näiden lisäksi lääkehoidon toteutus niin, että kasvattaja valvoo lapsen omahoitoa tai antaa erityisesti kohtauslääkkeen.

Tehostettu tuki

Tukea annetaan tarvittaessa pitkäkestoisempi ja voimakkaampana kuin yleistä tukea. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös. Vehmaan varhaiskasvatuksessa **tehostetut tuen pedagogiset tukimuodot** pitävät sisällään yleisen tuen pedagogiset tukimuodot, mutta ne ovat kestoiltaan pitkäjänteisempiä ja niitä toteutetaan systemaattisesti lähipäiväkodin arjen. Lapsen oppimista tuetaan henkilökohtaisesti oppimistilanteessa ja lapsen kanssa käytetään yksilöllisempiä ja määriteltyjä kommunikointi-, yhteistyö- ja opetustapoja. **Tehostettu hoidollinen tuki** niin ikään koostuu lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti suunnitellusta kokonaisuudesta, jossa lapsen yksilölliset tarpeet ohjaavat esimerkiksi lääkehoitoa ja lapsen avustamista varhaiskasvatuksen arkisissa tilanteissa. **Rakenteelliset tukimuodot tehostetussa tuessa** Vehmaan varhaiskasvatuksessa ovat pienennetty ryhmäkoko, ryhmäkohtainen avustaja tai muu lisähenkilöstö sekä henkilöstön erityisosaaminen.

Erityinen tuki

Vehmaan varhaiskasvatuksessa erityinen tuki muodostuu useista eri tukimuodoista ja se on jatkuvaa tai kokoaikaista. Erityisestä tuesta tehdään hallintopäätös Vehmaan hallintosäännön mukaan. Vehmaan varhaiskasvatuksessa erityinen tuki sisältää kaikki yleisen ja tehostetun tuen tukimuodot, joiden lisäksi käytössä on vielä henkilökohtaisempia tukimuotoja. **Erityisen tuen pedagogiset tukimuodot** ovat lapsen tarpeisiin suunnitellut yksilölliset ratkaisut kuten omatila tai aikuisen voimakas tuki, yksilöllinen päivä- ja työjärjestys sekä yksilölliset kommunikaatiomenetelmät, oppimissisällöt, ja -ratkaisut. Opetuksessa käytetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan systemaattista yksilöllistä opetusta ja erityispedagogisia menetelmiä. **Hoidolliset tukitoimet erityisessä tuessa** ovat yksilöllistä vaativan tason lääkehoidon toteutusta sekä henkilökohtaista avustamista. **Rakenteelliset tukitoimet erityisessä tuessa** Vehmaan varhaiskasvatuksessa ovat henkilöstön vaativa erityisosaaminen ja varhennettu oppivelvollisuus (1.8.2026 alkaen), josta antaa päätöksen rehtori-sivistysjohtaja perusopetuslain mukaan.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen suunnittelu voi olla omaleimaista, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat*
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.*

Kustavissa, Taivassalossa ja Vehmaalla ei toteuteta vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatuspalvelua.

7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatustilain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶¹. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatustilain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätty periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon¹⁶² hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä¹⁶³. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁶⁴. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikokonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa¹⁶⁵ järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

161 Varhaiskasvatustilain 24 §

162 Varhaiskasvatustilain 20 §

163 Varhaiskasvatustilain 24 §

164 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

165 Varhaiskasvatustilain 20 §

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla¹⁶⁶ edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi tarkennetaan

- miten varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määäämien tavoitteiden toteuttamista ja toteutumista arvioidaan paikallisesti
- miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä tarkentavan paikallisen suunnittelun toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja eri arviointikokonaisuuden tasoilla
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen
- miten lasten mielipiteet selvitetään ja otetaan huomioon varhaiskasvatusta arvioitaessa
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen
- miten lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa
- miten lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- miten arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä
- miten arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään luvussa Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri (luku 3.4) olevien toimintatapojen mukaan. Asiakastytyväisyyskyselyn, lasten, huoltajien ja henkilökunnan tarpeiden, sekä muiden esille tulevien asioiden mukaan valitaan vuosittain teemoja, joiden toteutumista seurataan ja kehitetään. Asiakastytyväisyyskyselyn tulokset annetaan tiedoksi huoltajille, henkilökunnalle ja lautakunnalle.

Lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti luvun 5.7 mukaan

7.2.1. Kustavin varhaiskasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelman ja toimintakulttuurin kehittäminen ovat keskeisiä sisältöä ja laatua ohjaavia tekijöitä. Kehittäminen perustuu pitkäjänteiseen, luottamukselliseen yhteistyöhön ja henkilöstön välillä käytävään jatkuvaan vuoropuheluun. Kustavin kunta seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista. On tärkeää, että päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen

¹⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 24 §

toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset julkistetaan ja ne menevät tiedoksi huoltajille ja lautakuntaan.

Varhaiskasvatuksen laadun ja pedagogiikan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen on jatkuva prosessi, joka jatkuu koko toimintakauden ajan. Päiväkodin pedagogisesta suunnittelusta, arvioinnista ja kehittämisestä vastaa päiväkodin johtaja. Arviointi- ja kehittämiskohteet valitaan talopalaverissa yhdessä henkilöstön kanssa hyödyntäen asiakastytyväisyyskyselyiden tuloksia, lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta, henkilöstön itsearviointien, kehityskeskusteluiden sekä tiimiarviointien tuloksia. Kehittämiskohteen valinnan jälkeen laaditaan suunnitelma kehittämis- ja arviointityön etenemisestä tulevalle kaudelle. Arviointiin osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös huoltajat ja lapset.

Huoltajilta ja lapsilta saadun palautteen ja asiakastytyväisyyskyselyiden kautta saatua tietoa käytetään toiminnan kehittämisessä ja arvioimisessa. Tulosten pohjalta nostetaan kehittämistarpeita toiminnan tavoitteiksi. Asiakastytyväisyyskyselyt toteutetaan kerran vuodessa, huoltajilta ja lapsilta saadaan palautetta koko toimintakauden ajan.

Henkilöstön itsearviointi ja tiimiarviointi sekä johtajan kanssa käytävät kehityskeskustelut tukevat osaltaan pedagogiikan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä. Arvioitavina kohteina ovat muun muassa vuorovaikutus lasten kanssa, yhteistyö huoltajien kanssa, ryhmän ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt sekä tiimin keskinäinen yhteistyö, vuorovaikutus ja ilmapiiri.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa tiimensä pedagogisesta kehittämisestä, suunnittelusta ja arvioinnista, dokumentoinnista sekä huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä yhdessä tiimensä henkilöstön kanssa. Lasten vasut sekä ryhmävasu ohjaavat tiimin toimintaa. Ryhmävasu sisältää varhaiskasvatuksen yhteiset linjaukset ja arvot, tiimissä sovitut pedagogiset toimenpiteet, menetelmät ja tavoitteet, lasten vasuista nousseet kiinnostuksenkohteet ja vahvuudet sekä lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet, tukitoimet sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Lasten vasuja, lapsen tuen toteutumista ja ryhmävasua arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti koko toimintakauden ajan.

Varhaiskasvatuksen arviointia tehdään lisäksi:

- kunnan strategian arvioinnin yhteydessä
- talousarvion arvioinnin yhteydessä
- hyvinvointisuunnitelman arvioinnin yhteydessä

Varhaiskasvatuksen arvioinnin tueksi Kustavissa on käytössä Majakka-malli, jonka on laadittu yhteistyössä henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Majakka- malli on muuttuva asiakirja, joka hyväksytään sivistyslautakunnassa ja se perustuu Karvin varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset –asiakirjassa esiteltyihin laadun indikaattoreihin, jotka jakautuvat prosessi- ja rakennetekijöihin.

Arviointiprosessin majakka-malli

7.2.2. Taivassalon varhaiskasvatus

Taivassalon varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin ja kehittämisen tukena toimii laadunarviointijärjestelmä Valssi. Valssista löytyy laajasti erilaisia tutkimusperusteisia itsearviointilomakkeita, joiden avulla toimintaa voidaan arvioida ja kehittää.

Valssin kehittämistyöstä vastaa varhaiskasvatuksen johtaja tai hänen nimeämänsä henkilö. Arviointikohde valitaan kevätkaudella asiakastytyväisyyskyselyn, kehityskeskusteluiden sekä tiimien arvioiden perusteella ottaen huomioon Valssissa saatavilla olevat arviointityökalut. Kehittämiskohteen valinnan jälkeen tehdään suunnitelma kehittämis- ja arviointityön etenemisestä tulevalle kaudelle.

Arviointi toteutetaan syyskaudella siten, että siihen osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös huoltajat ja lapset. Henkilökunta toteuttaa itsearvioinnin digitaalisessa Valssi -laadunarviointijärjestelmässä, jonka jälkeen käydään keskustelut tiimipalaverissa sekä koko henkilökunnan yhteisessä talopalaverissa. Arvioinnin lopuksi kootaan tulokset yhteen ja niistä tiedotetaan kaikkia oleellisia tahoja kuten henkilöstöä ja huoltajia. Tulosten pohjalta sovitaan konkreettisista kehittämistoimenpiteistä, jotka toteutetaan kevätkauden alussa.

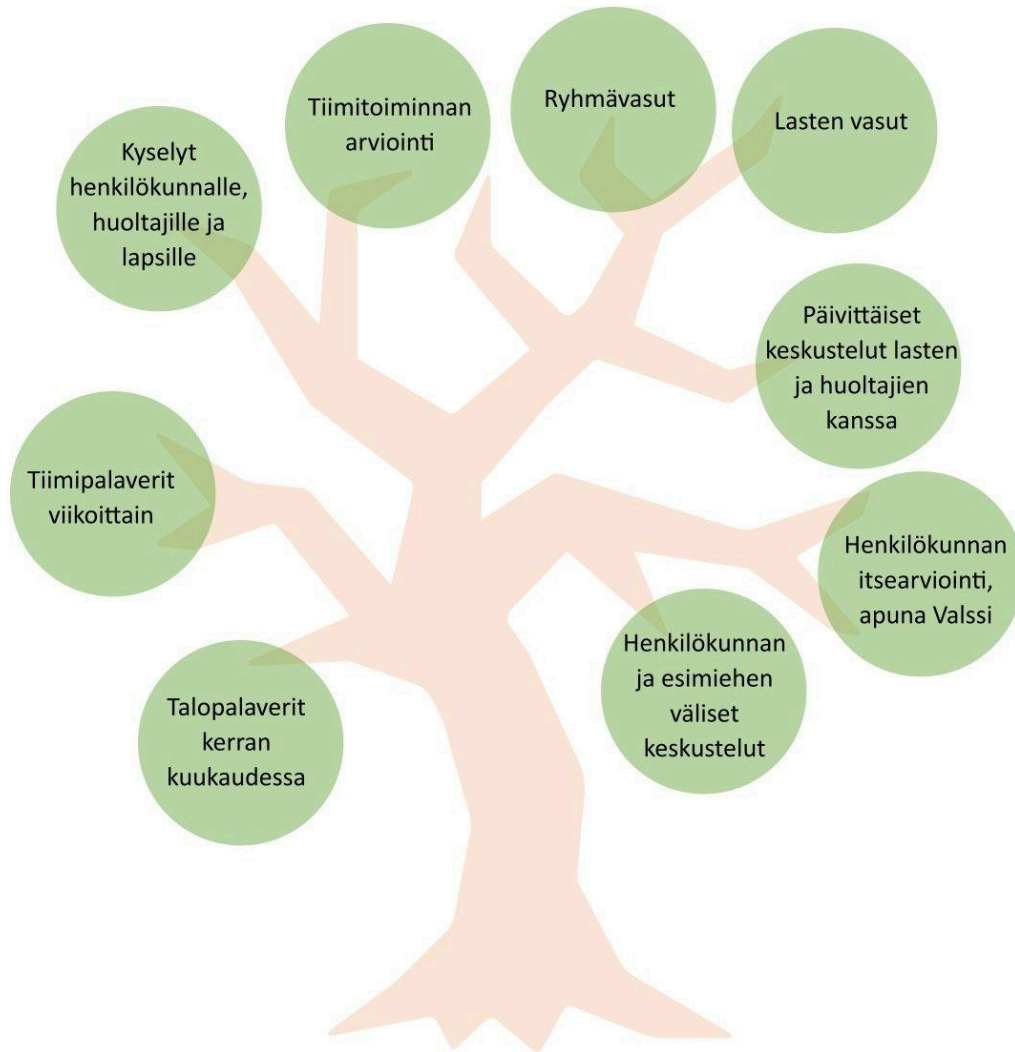
Varhaiskasvatuksen arviointia tehdään:

- kunnan strategian arvioinnin yhteydessä
- talousarvion arvioinnin yhteydessä
- asiakastytyväisyyskyselyn kautta
- vuosisuunnitelmien, ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmien sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmien arvioinnin kautta.

Asiakastytyväisyyskyselyn tulokset julkistetaan ja ne menevät tiedoksi huoltajille ja lautakuntaan.

Arvioinnin käytäntöjä Taivassalon varhaiskasvatuksessa:

Arvioinnin käytäntöjä

Arvioinnin käytäntöjä

7.2.3. Vehmaan varhaiskasvatus

Vehmaan varhaiskasvatuksen laadun arviointi ja kehittäminen rakentuvat digitaalisen laadunarviointijärjestelmä Valssin ympärille. Valssista löytyy laajasti erilaisia tutkimusperusteisia itsearviointilomakkeita, joiden avulla toimintaa voidaan arvioida ja kehittää.

Arviointi ja kehittäminen etenee Vehmaalla alla olevaa Arvioinnin ja kehittämisen vuosikelloa mukaillen. Kehittämistyöstä vastaa varhaiskasvatuksen johtaja tai hänen nimeämänsä henkilö. Arviointikohde valitaan kevätkaudella asiakaspalautteiden, kehityskeskusteluiden sekä tiimien arvioiden perusteella ottaen huomioon Valssissa saatavilla olevat arviointityökalut. Kehittämiskohteen valinnan jälkeen tehdään suunnitelma kehittämis- ja arviointityön etenemisestä tulevalle kaudelle.

Ennen varsinaisen arvioinnin toteuttamista järjestetään henkilöstölle koulutus valitusta arviointi- ja kehittämiskohteesta. Arviointi toteutetaan syyskaudella siten, että siihen osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös huoltajat ja lapset. Henkilökunta toteuttaa itsearviointin digitaalisessa Valssi -laadunarviointijärjestelmässä, jonka jälkeen käydään keskustelut tiimipalaverissa sekä koko henkilökunnan yhteisessä arviointipalaverissa. Arvioinnin lopuksi kootaan tulokset yhteen ja niistä tiedotetaan kaikkia oleellisia tahoja kuten henkilöstöä, huoltajia ja lautakuntaa. Tulosten pohjalta sovitaan konkreettisista kehittämistoimenpiteistä, jotka toteutetaan kevätkauden alussa.

VEHMAAN VARHAISKASVATUKSEN LAADUN ARVIOINNIN JA KEHITTÄMISEN VUOSIKELLO

SYKSY	KEVÄT
<p>SYYSKUU</p> <ul style="list-style-type: none"> Henkilöstön koulutus valitusta kauden kehittämiskohteesta 	<p>TAMMIKUU- HELMIKUU</p> <ul style="list-style-type: none"> Kehittämistoimenpiteiden toteutus
<p>LOKAKUU</p> <ul style="list-style-type: none"> Lasten osallistuminen arviointiin Huoltajien osallistuminen arviointiin esim. vanhempainillassa 	<p>TAMMI-MAALISKUU</p> <ul style="list-style-type: none"> Asiakaspalautekyselyt Tiimien arviot tärkeistä kehittämiskohteesta Kehityskeskustelut
<p>MARRASKUU</p> <ul style="list-style-type: none"> Valssin pääkäyttäjä ottaa arviointilomakkeen käyttöön ja toteuttaja lähettää arviointilomakkeet Valssista Henkilöstö vastaa Valssin itsearviointilomakkeeseen Arviointikeskustelu tiimipalaverissa 	<p>HUHTIKUU</p> <p>Tulevan kauden kehittämiskohteen valinta huomioiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> asiakaspalautekyselyiden tulokset kehityskeskustelut Valssissa saatavilla olevat lomakkeet
<p>JOULUKUU</p> <ul style="list-style-type: none"> Koko henkilökunnan yhteinen arviointipalaveri: Arviointien tulokset ja kehittämistoimenpiteistä sopiminen 	<p>TOUKOKUU</p> <ul style="list-style-type: none"> Arviointi- ja kehittämissuunnitelman laadinta & aikataulutus Koulutussuunnitelma